

SUOMALAISEN
LAKIMIESYHDISTYKSEN
JULKAISUJA

C-SARJA N:o 9

Yhteiskirjapaino Oy, Helsinki 1972

ISBN — 951 — 26 — 0000 — 5

ISBN 978-951-855-877-7 (PDF)

ARS BONI ET AEQUI

JUHLAJULKAISU
Y. J. HAKULISEN
70-VUOTISPÄIVÄNÄ
21. 1. 1972

HAR CULPAREGLEN UDSPILLET SIN ROLLE I ERSTATNINGSRETTEEN?

A. VINDING KRUSE

Skyldprincippet i erstatningsretten eller culpareglen blev født i den gamle romerske republik, og man kan faktisk tidsfæste begivenheden til ca. år 300 f.Kr., da *lex aquilia* — loven om tingsbeskadigelser, herunder slaver — blev vedtaget ved et plebiscit. Loven, der var foreslået af almuetribunen Aquilius og derfor fik hans navn, var meget langt fra at være en erstatningsretslov i moderne forstand, men den anvendte udtrykket »*injuria*» ved beskrivelsen af deliktet, og dette blev i realiteten anledningen til skyldreglens opkomst, idet udtryksmåden snart blev fortolket som et krav om, at der skulle foreligge skyld — *culpa* — førend ansvar kunne pålægges. Et andet betydningsfuldt moment ved loven var, at den fastsatte boden til tingens værdi.

Disse to grundprincipper i erstatningsretten har haft en fuldkommen fantastisk succes, som savner ethvert sidestykke i retshistorien, der kulminerede i Iherings berømte erklæring for 100 år siden, hvor han tillagde culpareglen absolut, universel og evig gyldighed. Men så stor en succes kan ikke vare ved. Og reaktionen var allerede på Iherings tid indtrådt, og den har vokset sig stedse stærkere i de forløbne hundrede år. De objektive erstatningsregler og forsikringsordninger er kommet til i stigende antal og i mange former, men de har endnu langt fra fortrængt culpareglen. Den er fremdeles det almindelige erstatningsprincip i de vestlige retsordninger, og de objektive erstatningsregler har stort set karakteren af undtagelser fra dette generelle erstatningsprincip.

Derimod kan man skelne mellem flere udviklingslinier indenfor det objektive ansvar. Den ene karakteriserer sig ved, at den søger at opstille det objektive ansvar som et slags generelt princip jævnsides med eller som et supplement til culpa-princippet. Man taler om, at der gælder, eller bør gælde, en almindelig regel om objektivt ansvar for »farlig bedrift» eller lignende generelle karakteristika, uden at det på forhånd præcist angives i hvilke tilfældegrupper det skal gælde. Dette overlades til retsanvendelsen. Som et nærliggende eksempel kan nævnes Norge. Og det bør også nævnes, at denne ide var Henry Ussings kongstanke gennem hele hans liv.

Den anden fremgangsmåde går derimod ud på efterhånden at

udpege de forskellige virksomhedsområder, hvor et objektivt ansvar anses for påkrævet. Er nærliggende eksempel er stillingen i dansk ret. Begge fremgangsmåder kan i nordisk ret tænkes gennemført såvel ved lovgivning som gennem domstolenes praksis. Men efter min mening er lovgivningsvejen den mest rationelle. En tredje — endnu uprøvet — metode er i principielt helt at lade culpereglen blive afløst af en objektiv erstatningsregel.

Lad det være sagt indledningsvis, at der næppe kan rejses tvivl om, at den moderne tekniske udvikling med dens voldsomme industrialisering og motorisering i forbindelse med nutidens forsikringsmuligheder må medføre, at objektive erstatningsregler i stedse stigende omfang vil føles som det rimeligste og retfærdigste på en række områder. Argumenterne herfor har så ofte været endevendt, at jeg ikke skal trætte med at gentage dem. Jeg skal indskrænke mig til at henvise til min: »Erstatningsretten» 2. udg. København 1971, hvor den vigtigste litteratur er nævnt, se navnlig §§ 12—17. Nej, hovedproblemet er efter min mening et andet, nemlig hvilken af de lige nævnte 3 fremgangsmåder man fra retsvidenskabens side bør anbefale lovgivningsmagten og retsanvendelsen at vælge ved gennemførelsen af det objektive ansvar.

Personligt er jeg tilhænger af, hvad man kunne kalde »enkelt-gruppemetoden», hvor man går fra tilfældegruppe til tilfældegruppe inden for det praktiske liv og overvejer betimeligheden af at indføre et objektivt ansvar. Når mit valg er faldet på denne metode, er det ikke af veneration for traditionen i dansk eller anden nordisk ret, eller fordi metoden er den, som vel har de største praktiske muligheder, men simpelthen fordi jeg anser den for den rigtigste.

Det skal erkendes, at det er en brydsom og besværlig metode i sammenligning med blot at instituere en generel regel, men til gengæld har metoden andre fortrin i forhold til en generel regel, som efter min opfattelse opvejer disse ulemper.

Almindelig objektive ansvarsregler, som bygger på kriterier så som »farlig bedrift», »ekstraordinær virksomhed» eller eventuelt helt »frie risikobetragtninger», kan tage sig besnærende og tilforladelige ud. I realiteten er de intetsigende blanketregler, som overlader hele afgørelsen til domstolenes frie skøn. Ja, men er det da nogen større ulykke at forlade sig på domstolenes frie skøn? Det gør vi jo nu om dage på så mange områder. Det er selvfølgelig rigtigt, at vi forlængst her i Norden har forladt den gamle opfattelse, der anså det principielt forkert at overlade regeldannelsen til domstolenes skøn. Og den frihed domstolene har fået i vore dage, har ikke i nævneværdig grad ført til misbrug eller utålelig vilkårlighed. Dette til trods forekommer det mig ikke nogen idealtilstand at overlade det til domstolene at afgøre, på hvilke områder der bør gælde objektivt ansvar. Det fører til stor usikkerhed i det praktiske retsliv — ja, måste efter omstændigheder til afgørelser, som menigmand slet ikke vil kunne forstå. Meningerne i dommerkolle-

gjerne vil netop vedrørende spørgsmålet om objektivt ansvar ofte være meget forskellige. Jeg skal blot som eksempel nævne, at det var en ren tilfældighed med hensyn til sammensætningen af det pågældene dommerkollegium i Højesteret, der i 1960 (UfR 1960, s. 576) førte til, at der ikke blev statueret objektivt ansvar for en funktionsfejl ved et narkoseapparat på et hospital.

Man hører ofte den påstand fremsat, at der knytter sig lige så store usikkerhedsmomenter til domstolenes administration af culpa-reglen. Efter min opfattelse er denne påstand helt forkert. I de fleste dagligdags tilfælde volder det ikke større besvær at afgøre om en skadeforvoldende adfærd har været uagtsom eller ej. En opfattelse jeg har fået bekræftet af mange forsikringsjurister, som daglig må tage stilling til talrige skadestilfælde. At der kan opstå usikkerhed i mere egenartede tilfælde, er en anden sag.

Ser man deimod på de tilfældegrupper, hvor man i tidens løb har anbefalet at gennemføre eller har gennemført objektive ansvarsregler, er det slående, hvor forskelligartede livsforhold det drejer sig om. Det turde derfor også være klart, at en almen formel selv om man gjorde den nok så vid og luftig, ikke ville være i stand til at dække hele området. Personlig forekommer det mig således helt umuligt at opstille en regel, som bygger på almene kriterier som farlig bedrift, ekstraordinær virksomhed eller lignende, der på naturlig måde kunne omfatte f.eks. skader forvoldt af jernbaner og fly eller industrielle anlæg, alle mulige former for forurening, skadeforvoldelse ved brug af fast ejendom, ved husdyrhold, skader forvoldt af salgsgenstande med farlige egenskaber o.s.v. Men er dette rigtigt, måtte den generelle regel suppleres med specialregler, og så er der ikke opnået ret meget.

Skulle der virkelig opnås en forenkling, måtte man tage skridtet helt ud og lade culpa-reglen afløses af en altomfattende objektiv ansvarsregel for skader på personer og ting (integritetskrænkelser).

Det er betegnende for udviklingen, at da man for godt 30 år siden havde det objektive ansvar på dagsordenen for Det 16. nordiske Juristmøde, fandt man det slet ikke umagen værd at diskutere denne mulighed. Tværtimod blev tanken skarpt afvist både af indlederen Emil Sandström og af Henry Ussing.

Sådan er situationen ikke i dag. I den forløbne tid har der både i og uden for Norden meldt sig mange talsmænd for denne tanke, og vi kommer næppe uden om en drøftelse af dette spørgsmål. Spørgsmålet er vanskeligt at besvare, og vanskelighederne akcentueres yderligere af den skærpelse af selve den nedarvede culpa-regel, som også har fundet sted. Realitetsforskellen mellem en tilstand, hvor culpa-reglen gælder som almindelig regel suppleret med vidtgående objektive ansvarsregler og en generel objektiv ansvarsregel kan forekomme minimal, og den sidste løsning må vel have åbenbare retstekniske fordele i henseende til enkelthed og klarhed. Således skulle man jo helt slippe for besværlighederne ved i de konkrete sager at afgøre, om der har været handlet culpøst eller

ej. Som positive argumenter plejer man at anføre dem, som anføres i forbindelse med et ansvar for »farlig bedrift», navnlig at den, som har sluppet skadegørende kræfter løs, også må være den nærmeste fremfor den helt uskyldige trediemand. Den, som har været årsag til skaden, kunne have undgået den ved at undlade handlingen, og det er ham alene, som har mulighed for at opnå gevinst ved handlingen. Men denne gevinst bør ikke kunne opnås på en udenforstående trediemands bekostning. En objektiv ansvarsordning harmonerer også bedre med vor tids sociale og humanistiske syn i modsætning til tidligere tiders liberale og individualistiske tankegange. Ordningen svarer også bedst til vor tids upersonlige stordrift i modsætning til tidligere tiders personlige småbedrifter, og ansvaret vil som oftest kunne indgå som en permanent og beregnelig driftsudgift, hvis man ikke ønsker at dække risikoen gennem nutidens udviklede forsikringsvæsen. Alt dette lyder så overbevisende, at man må undre sig højlig over, at ordningen ikke for længst er gennemført i alle fornuftige retsforfatninger. Når det imidlertid ikke er sket, tror jeg ikke, det blot skyldes retsmaskineriets sædvanlige træghed. Tværtimod mener jeg, at der er gode grunde til at stille sig skeptisk. Efter min opfattelse indeholder løsningen en grov og farlig overforenkling af problemerne.

Det lyder så tillokkende og beroligende, at forskellen mellem den nugældende retstilstand og den generelle regel ikke er særlig stor. Det er jeg langt fra overbevist om. Var påstanden for øvrigt rigtig, kunne man spørge, om der da var større grund til at gøre forandring.

Men i virkeligheden er det i nutidens stærkt udviklede samfund yderst vanskeligt at overskue, hvilke konsekvenser en generel objektiv ansvarsregel vil kunne få, selv om man indskrænkede dens virkeområde til skade på personer og ting. Blot for at nævne et eksempel: En cyklist viger på en smal vej tilside for en modgående bil og kommer til at køre ind i en parkeret bil. Både cyklisten og den parkerede bil lider skade. Hvem skal betale erstatning for disse skader under en almindelig ansvarsregel? Er den modgående bil ansvarlig for skaderne? Er vejvæsenet? Er cyklisten ansvarlig over for den parkerede bil og vice versa? Besvareelserne er ikke lette under en erstatningsregel, hvis eneste betingelse er forårsagelsen. Der vil let kunne opstå betydelig usikkerhed og vilkårlighed. Og hvordan ville borgernes retsfølelse reagere på de forskellige løsningsmuligheder. En afgørelse af sagen under culpapreglen ville give langt færre tvivlsspørgsmål. Eksemplet viser også, at man næppe vil kunne undgå culpaproblemet, nemlig ved spørgsmålet om egen skyld f.eks. fra cyklistens side. For øvrigt er det givet, at man ikke kan nøjes med en årsagsbetingelse for ansvaret. Thi i så fald ville den intetanende købmand, som sælger en kniv til en morder, blive ansvarlig over for ofrets efterladte. Der må altså opstilles en eller anden yderligere begrænsning i ansvaret. Men

hvilken? Adækvansbetingelsen duer ikke i denne forbindelse, da ansvaret ikke er knyttet til en særegen fare eller til en særlig høj faregrad, som skaden skal være en adækvat følge af. Men jeg er ude af stand til at forestille mig en anden rimelig begrænsningsregel.

Det er heller ikke let at få overblik over, hvilken virkning reglen vil få på forsikringsproblemerne. Ville den medføre, at en betydelig del af forsikringsdækningerne vil holde flyttedag fra den almindelige skadesforsikring over til ansvarsforsikringen, og i givet fald er det så den heldigste løsning? Problemerne i forbindelse med reglen belyser også de mange vanskeligheder, som er forbundet med ideen om at lade forsikringsordninger overtage erstatningsretten.

Disse betragtninger har gjort mig yderst betænkelig ved den radikale løsning og overbevist mig om, at man ved overvejelserne m.h.t. det objektive ansvar bliver nødt til at gå den besværlige vej fra tilfældegruppe til tilfældegruppe og her så at sige hen ad vejen søge at få belyst problemerne og søge dem løst. Hellere den forsigtige og trygge vej end det store spring ud i det tomme rum. Dette lyder hverken dristigt eller meget moderne. Men jeg får så trøste mig med sentensen, at den, der gerne vil være meget moderne, hurtigt bliver meget umoderne.

Der er imidlertid to mere generelle objektive ansvarsregler, som frembyder færre betænkeligheder end den diskuterede almene, og hvor stærke risiko og præventionshensyn taler for deres gennemførelse.

Det første ansvarsområde, jeg sigter til, er det såkaldte »arbejdsgiver« — eller »husbondansvar«, hvorefter enhver arbejdsgiver, herunder offentlige myndigheder, ifalder *objektivt erstatningsansvar for skader, som virksomhedens arbejdstagere culpøst forvolder under udførelsen af deres arbejde*. Reglen har som bekendt længe været gældende i dansk og norsk ret, og der er fornylig på fællesnordisk grundlag rejst forslag om at indføre den i sit fulde omfang i svensk og finsk ret. Dette reformkrav står for mig som ganske oplagt, og jeg vil samtidigt understrege, at når principalansvaret er gennemført som en almen erstatningsregel, mindskes behovet for andre objektive erstatningsregler væsentligt.

Det store flertal af skader har også i nutidens industrialiserede samfund fremdeles deres udspring i menneskelige fejl og forsømmelser. Og når arbejdsgiveren er ansvarlig for sine ansattes culpøse skadeforvoldelser, vil de skadelidte som regel være sikre på at få erstatning. I denne forbindelse må det også fremhæves, at den nedarvede culparegel i de senere årtier i alle lande har undergået en væsentlig skærpelse. Uagtsomhedsbetingelsen er i betydelig grad blevet objektiveret. Og bevisbyrdefordelingen samt domstolens krav til beviset for uagtsomhed er ændret på en sådan måde, at dette også har ført til en skærpelse.

Den anden ansvarsregel, der tænkes på, er en almindelig regel om *ansvar for maskiner, driftsmateriel og industrielle anlæg*. Forslag

herom er blevet fremført adskillige gange i tidens løb; den blev anbefalet af Gösta Walin på Juristmødet i 1960, og selv har jeg foreslået, at spørgsmålet blev taget op til overvejelse på nordisk plan. Det er indlysende, at der her er tale om en temmelig omfattende ansvarsregel, hvis rækkevidde det kan være lidt svært at overskue.

Et almindeligt objektivt ansvar for skader forvoldt ved brugen af maskiner og industrielle anlæg, herunder anvendelsen af elektricitet, gasflasker, kemikalier etc., er dog næppe anbefalelsesværdigt. Det ville efter mit skøn føre til den ovenfor kritiserede uklare og flydende retstilstand, hvor den eneste grænse for ansvaret vil blive reglen om egen skyld hos skadelidte — muligvis nødtørftigt suppleret med princippet om accept af risiko. En begrænsning af ansvaret til den »påregnelige maskinfare» eller lignende adækvanskriterier ville næppe hjælpe stort i retning af at gøre ansvaret mere håndterligt. En udvidelse af ansvaret fra culpaprincippet til et ansvar som det skitserede ville næppe heller have synderlig præventiv betydning, og en blot og bar henvisning til genoprettelseshensynet kan ikke yde nogen selvstændig begrundelse for udvidelsen. Man kan selvfølgelig sige, at den almindelige tryghedsfølelse øges noget ved et så vidtrækkende ansvar. Men den almindelige tryghedsfølelse hos de potentielle skadevoldere øges i takt hermed, og en henvisning til at folk jo bare kan tegne ansvarsforsikring, er et argument af tvivlsom værdi. Thi der vil intet kunne siges med sikkerhed om, hvor store præmierne ville blive under en sådan ansvarsordning, eller hvilke undtagelsesklausuler (eller selvrisici) selskaberne ville finde det nødvendigt at forlange indføjet i policerne. Det vil også være vanskeligt at plædere for ansvaret ud fra risikobetragtninger. Ansvaret ville i nutidens industrialiserede samfund praktisk talt omfatte alle — helt ned til husmoderen, der sysler med en elektrisk røremaskine i sit køkken. Muligheden for at sprede risikoen ville derfor — bortset fra forsikringsmuligheden, som efter det anførte er tvivlsom — ikke foreligge. Tværtimod ville risikoen ramme i blinde. Og nogen synderlig forbedring heraf ville opnås ved at indskrænke ansvaret til kun at omfatte erhvervsdrivende personer eller selskaber.

Derimod er der efter min opfattelse betydelig mere ræson i en regel om objektivt ansvar for skader, hvis opståen skyldes *fejl eller brist i maskiner, materialer og andre tekniske hjælpemidler*. For det første ville en ansvarsregel med dette indhold ikke give nær de samme afgrænsningsvanskeligheder, som en almen, objektiv ansvarsregel. Endvidere ville reglen præventionsmæssigt også ramme bedre, da der i disse tilfælde ofte vil foreligge skjult skyld, navnlig i form af manglende påpasselighed og omhu. Endvidere taler risikohensyn stærkere for ansvar i disse tilfælde end i de øvrige, og formentlig vil spørgsmålet om ansvarsforsikring lettere kunne lade sig ordne her. Alligevel ville der efter mit skøn være nogen betænkelighed ved at gennemføre ansvarsreglen som et

alment princip, altså også i helt private forhold. Man kunne derfor tænke sig at indskrænke dens område til *udøvelse af erhvervsvirksomhed*. Dette ville dog på den anden side føre til store afgrænsningsvanskeligheder og dermed gøre reglen uhåndterlig.

Ved bedømmelsen af den foreslåede ansvarsregel må det understreges, at der i første række kun tænkes på at lade det objektive ansvar gælde for egentligt *materialesvigt*, derimod er det mere betænkeligt også at lade ansvaret gælde for selve *brugen og benyttelsen* af maskinerne eller anlægget. Thi et objektivt ansvar for brugen og benyttelsen ville kunne føre til et sådant udvidet ansvar, som der ovenfor er taget afstand fra. Skal der indføres et objektivt ansvar også for brugen og benyttelsen, må det stærkt pointeres, at ansvaret kun bør gælde, hvis skadeforvoldelsen skyldes en *objektivt set urigtig eller forkert anvendelse*.

Der er allerede ved anvendelsen af culpa-reglen en klar tendens i dansk retspraksis til at skærpe kravene til agtpågivenheden ved benyttelsen af maskiner, tekniske anlæg og dritsmateriel, ligesom når benyttelsen må forudsætte en særlig fagkundskab. Og man aner tillige ikke sjældent en tendens til at vende bevisbyrden om, eller dog til at slække på kravet til bevisernes vægt ved spørgsmålet, om der har foreligget culpa. Det kan siges, at springet herfra og til et rent objektivt ansvar ikke er så stort, men det er der dog. Og her må det igen fremhæves, at forlader vi helt culpasympunkterne, mister domstolene en meget vigtig rettesnor for bedømmelsen af erstatningssager.

Derfor er det efter min opfattelse så vigtigt at fastholde, at hvis man ønsker at indføre et objektivt ansvar i de anførte tilfælde, *bør det sikkert kun omfatte selve materialesvigten eller maskinfejlen, men ikke anvendelsen eller brugen*. I de sidste tilfælde bør culpa-reglen efter min mening i princippet fastholdes som den retfærdigste og mest håndterlige regel, selv om muligheden for at medtage forkert brug vel nok bør holdes åben — også af hensyn til grænsetilfælde. Det må også pointeres, at den foreslåede objektive ansvarsregel ved at lægge vægt på brist eller svigt (og eventuelt objektiv forkert brug) har bevaret en vis forbindelse med culpa-princippet, hvilket skulle lette dens anvendelse og forhindre, at ansvaret flyder ud over alle grænser. Kriteriet er så at sige en »forlængelse» af culpa-princippet i pagt med den objektiveringsproces af culpa-reglen, som allerede længe har været i gang. Ja man kan endog sige, at det har en vis forbindelse med den klassiske retsstridighedslæres objektive »optimus vir-skøn». Et sådant pust fra juraens klunketid vil dog muligvis gøre nogle ilde tilpas. Men kriteriet har dog under alle omstændigheder den fordel, at man slipper for den vanskelige sontring mellem mere og mindre farlige ting, eller mellem farearterne, eller mellem ordinære og ekstraordinære virksomheder. Disse betragtninger skal søges belyst ved hjælp af nogle domme fra nyere tid.

Indledningsvis skal nævnes HD i UfR 1955.992. I denne sag var

en arbejder A på en ilt- og acetylenfabrik kommet til skade ved en gasflaskes eksplosion. A havde været beskæftiget med at flytte fyldte stålflasker og havde stillet den pågældende flaske fra sig på gulvet, som var temmelig ujævnt. Lidt efter væltede flasken som følge af gulvets tilstand og eksploderede, hvilket antoges at skyldes dårlig svejsning af flasken, eventuelt i forbindelse med svejse-spændinger. Under sagen blev det oplyst, at der tidligere var sket lignende uheld med fabrikkens gasflasker som følge af mangler ved fabrikationen. Medens LR frifandt, domfældte HR under henvisning dels til de tidligere uheld og dels til gulvets tilstand, idet det udtaltes, at der under hensyn til virksomhedens farlige art måtte kræves særlig omhu. Efter min opfattelse, byggede dommen principielt på en hård, men næppe for hård, culpabedømmelse (modsat Trolle, UfR 1964 B 192, som anser den for at pålægge objektivet ansvar). Når den nævnes i nærværende sammenhæng, skyldes det, at den belyser forskellen mellem brug og fremgangsmåde contra egentlig materialesvigt.

Der findes kun ganske enkelte danske højesteretsdomme, som kan siges at have statueret objektivet erstatningsansvar ud fra forholdets natur. Det må derfor vække til eftertanke, at de praktisk talt alle kan henføres til området for den her diskuterende regel. Dermed skal det langt fra være sagt, at reglen er klart anerkendt af praksis. Der er kun tale om en vis tendens.

Den første dom, der skal nævnes, er UfR 1942.355: Under kørsel med et af ejeren A's chauffør ført lastautomobil løb det ene baghjul som følge af brud i navet af vognen og knuste en rude. Iflg. den motorsagkyndiges erklæring ville det for en ikke faglært være praktisk talt umuligt ved sædvanemæssig benyttelse af køretøjet i tide at opdage den begyndende revnedannelse, og selv for en faglært ville rene tilfældigheder være afgørende. Det var oplyst, at A havde været ejer af vognen i flere år, og at revnedannelsen var foregået gennem længere tid. Ikke desto mindre domfældte HR på grundlag af færdselslovens regel om omvendt bevisbyrde, hvilket vist må siges at føre denne regel ud i overdrivelsen. I sin kommentar til dommen (TfR 1943.535) medgiver Drachmann Bentzon da også, at »skridtet fra et ansvar i et sådant tilfælde til et rent objektivet ansvar for materialefejl formentlig må siges at være meget lille». Se også UfR 1961.754 H.

Dernæst kan anføres to HD om ulykker som følge af materialesvigt ved offentlige forlystelsesindretninger. Den første findes i UfR 1946.267 og drejede sig om et tilfælde, hvor en passager, der befandt sig i en vogn på en karrusel på Dyrehavsbakken, faldt ned og kom til skade som følge af, at bæreamen til den pågældende vogn pludselig knækkede. Karrusellens ejer blev dømt til at betale erstatning under hensyn til, at det drejede sig om en grov konstruktionsfejl, som burde have været opdaget under de periodevise eftersyn. Dommen holder sig således inden for culpasympunktet.

Dette kan man derimod ikke påstå om dommen i UfR 1957.109.

I denne sag faldt en 14-årig pige ud af en luftgynge i et tivoli, idet vognens ryglæn pludselig gav efter. Den motorsagkyndige udtalte i en erklæring, at materiellet, som han havde undersøgt før uheldet, var i god stand, og at specielt ryglænets bolte og nitter var ordentligt fastgjort. Han betegnede uheldet som hændeligt. Landsretten mente ikke, at det var bevist, at materiellet ikke havde været i forsvarlig stand eller for svagt dimensioneret og frifandt derfor tivoliejereren.

HR bemærkede, at det måtte antages, dels at ulykken var forårsaget af, at ryglænet svigtede, dels at pigen ikke selv ved sin adfærd havde belastet det udover, havavd der måtte påregnes. Det måtte derfor lægges til grund, at det benyttede materiel ikke havde opfyldt de krav til styrke, som i betragtning af dets brug med føje kunne stilles til det, og at tivoliejereren som følge heraf måtte anses erstatningspligtig.

Som det vil ses, blev der ikke henvist til noget uforsvarligt forhold, men ansvaret pålagdes blot ud fra en konstatering af, at materiellet ikke var tilstrækkeligt holdbart. Dette bekræftes også af J. L. Frosts kommentar til dommen i TfR 1957.318, der dog også fremhæver, at det drejede sig om en ikke helt ufarlig forlystelsesindretning, som erhvervsmæssigt mod betaling stilledes til disposition for offentligheden, hvorfor der måtte stilles strenge krav til materiellet. Det er vel herefter sandsynligt, at dette kontraktsprægede moment har været tillagt betydelig vægt, selv om det ikke er kommet til orde i præmisserne.

I UfR 1959.90 var HR inde på problemet igen, men på grund af forskellige omstændigheder ved sagens oplysning forelå spørgsmålet dog ikke til påkendelse i sin renhed. Sagen drejede sig om en nedstyrtningssulykke fra et stillads som følge af, at et afstivningsbræt var for skrøbeligt på grund af store knaster i træet, men HR fandt ikke anledning til at domfælde alene på dette grundlag. Sml. UfR 1952.981 H og 1937.96 (der dog begge domfældte ud fra en culpabetragtning). Flere landsretsdomme har derimod været mere strenge. HD i UfR 1962.11 drejede sig om en arbejdsulykke forårsaget af, at løftestangen på en løftevogn knækkede, men her afstod sagsøgeren udtrykkeligt fra at påberåbe sig et »rent objektivt grundlag» for ansvaret, men han henviste til, at den sagsøgte arbejdsgiver ikke havde gjort tilstrækkeligt i henseende til at undersøge materialets holdbarhed. Det hedder bl.a. i præmisserne: »Efter det oplyste kan det ikke antages, at ulykken skyldes en fejl-agtig konstruktion af løftevognen. Når henses til, at benyttelsen af et redskab, som det omhandlede ikke kunne påregnes at frembyde fare af betydning, findes det ikke at have påhvilet indstævnte at foranstalte særlige eftersyn til konstatering af fejl, som ikke opdages af arbejderne under disses daglige benyttelse af vognen, eller at meddele særlig instruktion om vognens betjening. Der findes herefter ikke grundlag for at pålægge indstævnte ansvar.»

En anden HD, som må nævnes i denne forbindelse, er UfR

1967.630: Under arbejde ved en stansemaskine på en automatfabrik F fik arbejdsmand A knust fire fingre, der måtte amputeres. Den lovpligtige ulykkesforsikring U, som havde udbetalt ca 35.000 kr. i erstatning til A, søgte F til betaling af dette beløb, og henviste særlig til, at A ikke var blevet instrueret om benyttelsen af en særlig sikkerhedsanordning (»mellemstop»), og at der ikke var foretaget de foreskrevne maskineftersyn. Efter det også ved udtalelser fra sagkyndige oplyste måtte ulykken antages forårsaget ved at et fra et hændeligt materialebrud hidrørende stykke støbegods var faldet ned i en fordybning i sikkerhedsanordningens konsol og her havde udløst et utilsigtet ekstra slag af maskinen. Da det ikke kunne antages, at de konstaterede overtrædelser af sikkerhedsforskrifterne havde haft nogen indflydelse på ulykken, hvorved bemærkedes, at det efter de sagkyndiges udtalelser ikke kunne antages, at brudstykket ville være blevet opdaget ved et sædvanligt eftersyn, og da det ikke fandtes at kunne bebrejdes F, at fordybningen i konsollen først efter ulykken var blevet lukket med en plastikprop, blev F frifundet. (Dissens, som ville anse forholdet for culpøst).¹

De anførte domme illustrerer efter min opfattelse med tydelighed to ting:

1. En sympati eller tendens hos domstolene til at objektivere ansvaret i disse tilfælde.
2. Et vidnesbyrd om at den foreslåede objektive erstatningsregel for maskiner, tekniske anlæg etc., ville kunne føre til en tiltrængt forenkling i disse sager samtidig med, at der ville blive pålagt objektiv erstatningspligt i et rimeligt omfang.

Efter det planlagte samarbejde i de nordiske erstatningskomiteer burde man snart tage fat på arbejdet med at udarbejde forslag til fællesnordiske regler om erstatningsgrundlaget. Den foreslåede regel kunne danne et af punkterne under de kommende forhandlinger. Danmarks og Norges sandsynlige tilslutning til Fællesmarkedet skulle meget nødtigt slå skår i det fortsatte arbejde med at skabe nordisk retsenhed, selv om også Fællesmarkedet arbejder med en harmonisering af formueretten. Bedst ville det være, dersom disse bestræbelser samlet kunne føre frem mod et omfattende fælles-europæisk retssystem. Ingen ville glæde sig mere end den, som dette festskrift tilegnes. Få har så utrætteligt og så energisk virket for det europæiske retsfællesskab som Y. J. Hakulinen. Norden og Europa skylder ham megen tak for, at han samtidig med sin dommergerning og sit omfattende retsvidenskabelige forfatterskab også har haft styrke til at yde en betydningsfuld international indsats, der har udbredt kendskabet til nordisk ret.

¹ Hvor det drejer sig om ansvar for skader forvoldt ved *brugen af fast ejendom*, går udviklingen i nyere domspraksis mod objektivt ansvar, men praksis er dog langt fra afklaret; jeg må nøjes med at henvise til min: Erstatningsretten § 18 og W. E. von Eyben: Fast ejendomsregulering, 3. udg. § 14.